

Flexió

Flexió: combinació d'un radical amb els morfemes de flexió. Afecta un sol mot, que és un element lèxic i forma el paradigma flectiu (ex. casa-cases, blans-blanca-blancs-blanques, cantar-casto-cantes, canta, cantem, canteu, canten,...)

En els casos regulars, el radical és la forma comuna a tot el paradigma flectiu: /káz/, /blánk/, /kánt/...

Quan parlem d'un element lèxic escollim una forma arbitrària del seu paradigma de flexió per designar l'element lèxic. En els noms escollim el singular, en els adjectius el masculí singular i en els verbs l'infinitiu.

No és així en totes les llengües: el llatí tria la 1a persona del present d'indicatiu, l'àrab i l'hebreu la 3a persona masculí del perfectiu, etc.

Categories variables x invariables

Relacions de flexió i de formació de mots

Blanc	blanquejar	barbablanc
blanca	blanquejo, blanqueges...	barbablanca
blancs	blanquejava, blanquejaves...	barbablancs
blanques	blanquejaré, blanquejaràs...	barbablanques

El català és una llengua predominantment flexiva. Tenim dues maneres bàsiques de realitzar flexió:

-Sufixació (principal)

-Inflexió vocàlica, com a *fiu-féu* (molt secundàriament)

La defectivitat

En la flexió es dona un cas especial quan una o més d'una de les formes del paradigma són absents. Anomenem aquest fenomen **defectivitat**.

Exemples:

- El substantiu *afores* és defectiu respecte al singular, perquè només s'usa en plural.
- El determinant *cap* és defectiu respecte al plural, perquè no pot entrar en un sintagma nominal concordant en plural (*No tinc cap llibre*; ~~*No tinc caps llibres~~).
- Verbs defectius- *caldre*, el verb auxiliar *va* (el que forma el passat perifràstic: *vaig cantar*) és defectiu respecte a la major part de les formes del seu paradigma, ja que només té el present d'indicatiu (*vaig, vas, va...*) i de subjuntiu (*vagi, vagis, vagi...*).

(Fins i tot el fet que no tingui infinitiu ha causat un problema a l'hora de designar-lo: no apareix en el DGLC de Fabra; el GDLC d'Enciclopèdia Catalana entra sota l'entrada d'*anar* i el DIEC usa com a forma de citació *va*)

Els factors que condicionen la flexió en català:

Conjugacions: les diferències de flexió entre verbs de les diferents conjugacions (ex. *cantar* o *córrer* (1a i 2a conj.) no es relacionen amb diferències semàntiques.

Concordança: reflex fònic, explicitat amb mitjans flexius, d'una relació sintàctica ja existent. En la relació nucli-modificador els modificadors solen copiar característiques del nucli (exemple: noms i adjectius → gènere i nombre).

Expressió del temps amb els verbs: fixem-nos que l'anglès funciona de forma analítica, mentre que el català ho fa de forma sintètica (català llengüa sintètica)

She was running □ *(Ella) corria*

He will go □ *(Ell) anirà*

Se would like to... □ *Li agradaria..*

La flexió nominal (I): el gènere

En català els substantius poden ser femenins o masculins, i això condiona els determinants i els adjectius, que tindran sempre el mateix gènere que el nom: *el noi simpàtic-la noia simpàtica*

Els noms que tenen referents animats solen tenir tots dos gèneres: *noi, noia; nen, nena; fill, filla; gos, gossa; lleó, lleona, etc.* En canvi, els noms amb referents inanimats poden ser tant masculins com femenins: *la idea, el pensament, el llibre, la llibreta.*

La correspondència entre gènere i sexe no sempre és vàlida. No tots els noms femenins acaben en *-a*, ni són femenins tots els noms que acaben en *-a* (*llum, moto; patriarca, pirata*)

Aspectes semàntics del gènere:

Només hi ha **tres tipus d'entitats sexuades**:

Les persones (*home/dona, pare/mare, nen/nena, avi/àvia, etc.*)

Els animals (*gat/gata, gos/gossa, porc/truja, boc/cabra, llop/lloba*)

Algunes flors o plantes, que, per analogia amb el món animal, es consideren masculines o femenines segons siguin exclusivament productores o receptores de pol·len

El gènere és un sistema de classificació dels noms; el gènere és inherent en els noms.

Gènere equivalent al sexe:

El gènere és només previsible en el cas de les **relacions humanes**.

Trobem parells de noms masculí/femení en:

Relacions de parentiu: *home/dona, marit/muller, pare/mare, oncle/tia, gendre/nora, fill/filla, net/neta,...*

Càrrecs, oficis i ocupacions: *rei/reina, actor/actriu, professor/professora, alumne/alumna, filòleg/filòloga, bruixot/bruixa...*

Noms habilitats a partir d'adjectius: *txec/txeca, català/catalana, burgès/burgesa...*

De manera paral·lela, per als **animals** tenim parells com aquests:

bou/vaca, boc/cabra, gos/gossa, porc/truja, gall/gallina...

Però també tenim els **epicens**: substantius animats que designen tant el masculí com el femení, si desconeixem o no ens interessa el sexe de l'animal

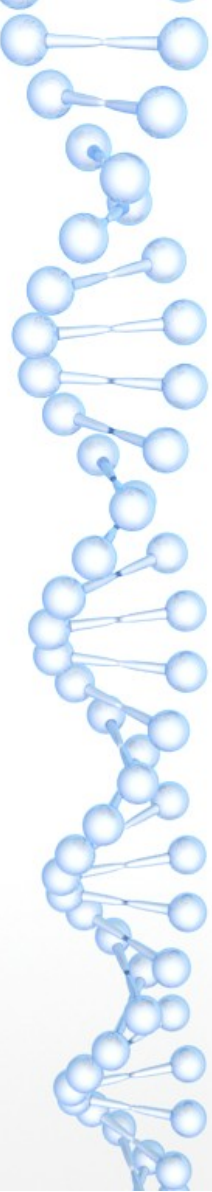

Altres usos del gènere:

Ús relacionat amb la **grandària**: normalment, el femení designa un objecte més gran *anell/anella, ganivet/ganiveta, roc/roca, plat/plata, prat/prada, sac/saca...* Excepció: *culler/cullera* (el masculí és més gran)

Ús relacionat amb les **branques del saber i les persones que s'hi especialitzen**: físic-física (persona) x física (ciència),...

Ús relacionat amb els **instruments de visió i la branca del saber que s'hi desenvolupa**: *electroscopi/electroscòpia, microscopi/microscòpia, endoscopi/endoscòpia..*

El valor més bàsic (terme **no marcat**) del parell masculí-femení és el masculí: ho podem comprovar mitjançant la concordança i la flexió.

-Concordança:

Els nois i les noies estan contents. / Els préssecs i les prunes són molt dolços.

L'adjectiu en masculí val tant per a concordar amb noms en masculí com per a concordar amb combinacions de noms masculins com femenins.

Aurora, la primera astronauta catalana. / Aurora, el primer astronauta català.

En el primer cas deixem oberta la possibilitat que ja hi hagi hagut astronautes catalans homes. En el segon cas, queda clar que Aurora és la primera persona catalana que és astronauta.

-Flexió:

Normalment el femení es fa afegint un afix al masculí. Només excepcionalment es fa a la inversa: *dida-didot, bruixa-bruixot, abella-abel·lot, merla-merlot.*

Le flexió nominal (II): el nombre

La base semàntica del nombre és el concepte „unitat“, que és l'expressió mínima de les **entitats comptables**.

Entitat comptable: límits espacials clars i definits, es pot modificar amb numerals cardinals. Exemples: *taula, cotxe, pedra, llapis*, etc.

Entitat incomptable: límits difusos o distribueixen la massa per l'espai. Ex.: *farina, pols, vent, ...* Poden ser modificats amb quantitatius (*molt de vent, molta farina, molta por*). Quan porten un cardinal, expressen tipus i no unitats (dues farines = farina de blat i farina d'ordi).

Quan usem un mot en singular, ens referim a una unitat d'una entitat comptable o a una classe o tipus d'entitat incomptable.

En canvi, quan usem un nom en plural, ens referim a més d'una unitat o a més d'una classe.

El més bàsic és el singular, ja que el plural representa addició respecte al singular.

La flexió verbal

El verb és la categoria gramatical que informa sobre l'activitat o l'estat del subjecte. Les formes verbals tenen dos components: el lexema o radical (que conté la informació lèxica: corr- / dorm- / salt-) i els morfemes verbals que són les desinències o terminacions (i que s'encarreguen de donar-nos la *informació gramatical* referent a : temps, persona, nombre, mode i aspecte).

el *tema verbal*= format pel radical i la marca de conjugació x les *desinències* (les marques de temps, aspecte, mode, persona i nombre)

el terme *conjugació*- designa el conjunt de formes que presenta un verb quan es combinen les seves parts constitutives: radical i terminacions

- El paradigma verbal és el model d'exemple que segueixen els verbs per tal de flexionar en totes les formes possibles. El compleixen del tot els anomenats VERBS REGULARS i, en canvi, presenten variacions importants els VERBS IRREGULARS.

Primera conjugació

Verbs que acaben en **-ar**, com *cantar*.

És una conjugació molt productiva.

86% dels verbs (uns 8661 verbs)

Segona conjugació

Verbs que acaben en:
-er (e tònica o àtona): *haver, poder, saber, témer*
-re (e àtona): *caure, rebre, vendre*
-r: *dir, dur*

No és productiva. No serveix per crear verbs nous.

4% dels verbs (uns 349)

Tercera conjugació

Verbs que acaben en **-ir**. Té dos subgrups:
-incoatius: *servir* (increment *eix*)
-purs: *dormir* (sense increment)

És semiproductiva, especialment en relació amb els incoatius

10% dels verbs (uns 934)

La vocal temàtica:

Vocal tònica (o desaccentuada si l'accent recau en la marca de temps, aspecte i mode) que es troba, en les formes en què apareix, immediatament darrere del radical (o de l'increment temàtic si n'hi ha): *parl-**e**-m*, *coneix-**i**-a*, *serv-**i**-m*, *cant-**a**-rem*, etc

Els increments temàtics:

Són segments o conjunts de segments que es troben immediatament darrere del radical, davant de les vocals temàtiques o les marques de temps: *serve**ixo***, *diverte**ixo***, *venc*, *venguem*.

Classes de verbs:

Podem classificar els verbs basant-nos en 3 criteris

1) el seu valor gramatical

AUXILIARS: Serveixen per construir una part de la conjugació. El verb *haver* és el verb auxiliar per als temps compostos i altres verbs per a formes perifràstiques (*vaig anar ...*)

PLENS O LÈXICS: Verbs que contenen significat

2) la seva morfologia

REGULARS: Segueixen els paradigmes (*saltar, cantar...*)

IRREGULARS: Presenten variacions en el lexema o bé en els morfemes verbals. Surten del paradigma (*néixer, anar, ...*)

DEFECTIUS: Els manca algun temps o forma verbal com és el cas del verb *caldre*.

IMPERSONALS: Són verbs mancats de subjecte. Es conjuguen en tercera persona dels singular. Es refereixen a fenòmens meteorològics: *plou, neva, trona ...*

3) la seva funció en l'oració

ATRIBUTIUS (o COPULATIUS): Verbs que gairebé no tenen contingut semàntic i que serveixen d'unió entre el subjecte i l'atribut. Principalment són: *ser, estar, semblar*.

PREDICATIUS: Són verbs amb contingut semàntic que constitueixen el nucli lèxic del predicat verbal de l'oració. Poden ser:

- a) **Transitius:** Exigeixen CD tot i que poden no portar-lo (ex: *comprar*)
- b) **Intransitius:** No demanen CD (*riure, caminar...*)
- c) **Pronominals:** verbs que van acompanyats, necessàriament, de pronoms febles (*queixar-se, atrevir-se*)

Informació gramatical dels morfemes verbals:

Temps- indica el moment en què es realitza l'acció. Els temps són: present, passat i futur

Persona- es refereix a les tres persones del discurs:
jo / nosaltres (1 a) , tu / vosaltres (2a), ell o ella / ells o elles (3a)

Mode- indica l'actitud del subjecte en el discurs

- INDICATIU: exposició de fets reals.
- SUBJUNTIU: fets imaginaris o desigs
- CONDICIONAL: fets probables o lligats a una condició
- IMPERATIU: ordres

Aspecte:

L'aspecte és la **categoria gramatical relacionada amb el temps intern de la situació designada pel verb i amb la manera com es visualitza aquesta situació.**

L'aspecte assenyalava si la situació es visualitza de manera global o focalitzant el punt final (aspecte perfectiu) o si es tracta d'una situació repetida de manera habitual o que es visualitza en el seu procés de desenvolupament (aspecte imperfectiu).

Des d'un punt de vista flexiu, l'aspecte s'expressa de manera fusionada amb les categories de temps i mode o per mitjà de les perífrasis amb *haver*+ participi (no presenta morfemes específics).

-El present i l'imperfet són temps imperfectius mentre que el perfet i tots els temps compostos amb *haver* són perfectius.

Els temps verbal

Present d'indicatiu- indica accions que passen en el moment de l'enunciació o que s'actualitzen en anomenar-les. S'usa també el present per a enunciar veritats científiques, fets històrics concrets i hàbits: *canto/ cante/canti/cant*

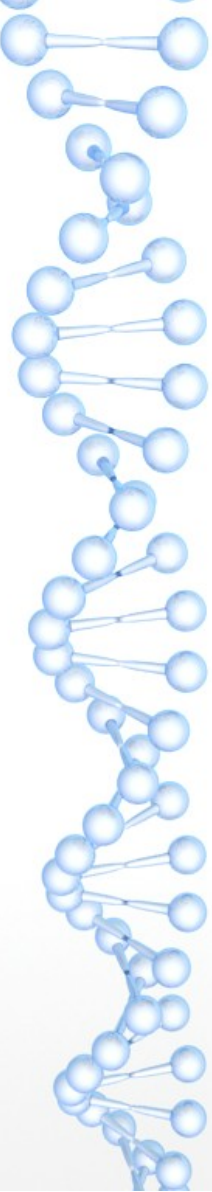
Perfet d'indicatiu: Indica accions que han començat en el passat i que duren fins al present, o que la seva terminació està dins el període de l'enunciació: *he cantat*

Imperfet d'indicatiu: indica accions que van començar en el passat i que poden no haver finalitzat, descripcions en el passat, accions d'una durada relativa o bé costums: *cantava*

Plusquamperfet d'indicatiu: Indica una acció anterior a una altra de passada ja enunciativa: *havia cantat*

Passat simple: indica accions ja finalitzades. Actualment té un ús culte i literari i s'empra sobretot la tercera persona: *cantí*

Passat anterior: Indica una acció ja acabada en el moment de començar-ne una altra també acabada. El seu ús és en retrocés: *haguí cantat*

Passat perifràstic: té el mateix ús que el passat simple, però pertany a un registre més informal o estàndard: *vaig cantar*

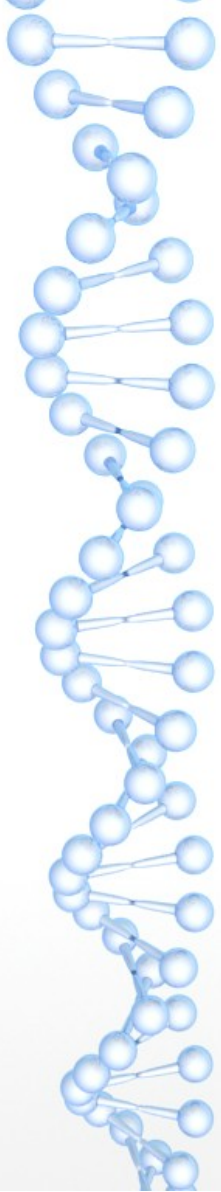
Passat anterior perifràstic: Indica una acció ja acabada en el moment de començar-ne una altra també acabada. El seu ús és en retrocés, però menys que l'anterior simple: *vaig haver cantat*

Futur d'indicatiu: es refereix a accions que encara han de succeir: *cantaré*

Futur perfet: es refereix a una acció futura que estarà finalitzada en el moment a què es refereix l'enunciació: *hauré cantat*

Condicional: Indica accions que podrien realitzar-se en funció d'unes altres. Alguns gramàtics el consideren un mode propi, i sovint se'l denomina **futur hipotètic**: *cantaria*

Condicional perfet: designa accions que podrien haver succeït en funció d'unes altres que no han passat: *hauria cantat*

Present de subjuntiu: indica accions que són condició d'unes altres, desigs o fets causals. Es fa servir com a imperatiu en la modalitat negativa.: *canti*

Imperfet de subjuntiu: s'empra per a accions hipotètiques, imaginàries o que expressen desig: *cantés*

Perfet de subjuntiu: *hagi cantat*

Plusquamperfet de subjuntiu: *hagués cantat*

Imperatiu: s'utilitza per a donar ordres, sempre que no siguin formulades en modalitat negativa (en aquest cas, es passa al present de subjuntiu): *apaga*.

Les formes no personals:

Infinitiu simple *parlar* , *Infinitiu compost haver parlat* (L'infinitiu pot fer la funció de substantiu)

Gerundi simple: *parlant* , *Gerundi compost havent parlat* (El gerundi pot fer la funció d'adverbi)

Participi: *parlat* / *parlada* / *parlats* / *parlades* (El participi pot fer la funció d'adjectiu i, a més, té flexió de gènere i nombre)

Les perífrasis verbals

Les perífrasis verbals es formen amb dos verbs, un al costat de l'altre o units per una preposició. Expressen una sola idea verbal. El primer verb és una forma personal i té valor auxiliar (determina persona, nombre i temps) i el segon és una forma no personal (infinitiu, gerundi o participi) que conté el valor semàntic principal. El valor semàntic complet en els dóna la combinació dels dos verbs.

Ex: perífrasis d'infinitiu:

-Obligació o necessitat **HAYER DE** + infinitiu Hem de menjar equilibradament

CALDRE + infinitiu Cal anar endavant sempre

-Probabilitat **DEURE** + infinitiu Deuen ser les vuit del matí

-Imminència **ESTAR A PUNT DE** + inf *Estem a punt d'acabar el batxillerat*

ANAR A + infinitiu *Anàvem a començar la classe* , **ESTAR PER** + infinitiu

COMENÇAR A + infinitiu